

cum communī Doctorum dixit, mutuantem līcē posse aliquid recipere ultrā fortem primū ratione periculi, nēmē tōr, ac tālā pecunias, quantas postulare videoit major periculum, vel minus. Secundū ratione lucri cessantis, tantum nimirū, quantum est illud lucrum, quod cestat, quod si incertus sit, taxari majoris, vel minoris debet juxta periculū quantitatē. Tertiū ratione danni emergenti, tantum nimirū, quantum sit damnum, quod certō emerget, nam si dannum non certō, sed probabilitate tantum sit emersum, taxari majoris, vel minoris debet juxta probabilitatis quantitatē. Quartū tandem addit non posse aliquid recipere ratione temporis præcisē, et si longum id sit, nisi se obliget ad non repetendum. Hęc, inquit, imitatio approbadit eam ēt, quia talis assertio concidit omnī cum relata propositione a S. Congregatione condemnata, quod līcētū sit mutuans aliquid ultrā fortem exigere, si se obliget ad non repetendum fortem u[er]o ad certū tempus; ergo, & intentio Sacra Congregationis ēt, non solū līcētū non posse mutuantem aliquid ultrā fortem recipere ratione temporis præcisē, et si longum id sit; fuit nec etiam ratione obligationis, si nimirū mutuans se obliget ad non repetendum usque ad certū tempus. Et forte negue Carmelū id intendere voluit, licet sic eis verba sonent; nam immediate post statutam illam assertione, eam declarare volens, & quo titulo in talis cau poshit mutuans aliquid ultrā fortem accipere hęc subdit verba. Et in talis cau si quis postularet, non id ratione folius temporis, sed ratione periculi, aut perpendi capitalis, aut incurrēti dānum inopinatum, aut carēndi leuo aliquo, quod posset haberī līcētū si adfederī numerata pecunia, quod quidem periculum, qui plerumque leve est, aliquid leve foliet recipi, posletque aliquid grave, si effet grave. Ita Carmelū l.c. & itā l'entire declarat ratione folius temporis non posse aliquid recipere secundū Canonēs, unde quoad rem cum communī sentire videatur; licet ejus loquendi modus in sua assertione expellus non fit admittendus ob allatam propositionem nupti a S. Congreg. damnatam, ut scandalofam, & usuris viam aperientem. Reliqua ad hanc materiam de Mutuo, & Usuris spectantia videantur loc. cit. ubi ex professo declarantur.

QUESTIONNA.

De octavo Decalogi praecepro.

HOC Decalogi præcepto: *Non falsum testimonium dices*, juxta communem Doctorum sententiam prohibetur omnis injurialis famæ, & honoris proximi, & præcipue omnia falsitatis, & mendacium, ac lœsi verbalis, quæ contra proximum, tam in cœlibus judicialibus sed etiam in casu vel verum celando: *tum ex etiam ex illis perniciose* mentiendo, pejerando, secrete revelando, & similibus. Verum quia lœsione in bonis famæ, & honoris, que extrâ judicatus actus per detractionem, contumeliam, & judgmentum temerarium proximo interrogato, ac debita ejus restituitione insufficiens eum suprad. 8.q.3. & de injuria, quæ in cœlibus judicialibus, tam ex parte Judicis, quam accusatoris, ieiunis, & res q.2, hic solitum agendum de mendacio, & perjurio, que præterea hoc præcepto prohiberi docet. *Scotus noster* cum Magistro 3. sent. 8. & 39.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & queruplex sit mendacium, & quale peccatum.
PRIMO mentiri ex D. Aug. l. contra mendacium capit. 42. et contra mentem ibi resurbit indicat ipsa nomismus ethiologia, unde mendacium ibi describitur, quod fit enunciatio fallacum voluntate fallendum prolatra, & eodem modo loquitur de se. Enchirid. ubi ait, quod ubi loquitur qui contraria dicit, quod non sentis loquitur voluntate fallendi; ex qua definitione deducitur duo ad rationem mendacii requiriuntur et voluntate fallendi, et fallatum enunciatio caliter locutio, et fit enunciatio, et significatio aliquis exterioris mentis iudicis contraria; et hoc est in noltris definit mendacium Alfanus t. 1. cit. 36. art. 1. non sed *sicut* a votu significatio cum intentione fallendi, ad cuius intelligentiam notat, quod dictum exierius duplice habet comparationem, vel respectum, unum ad rem significatam, & sic dictum fermo verus, cum res adiquatar fermenti, & fallax cum non adiquatur; alterum habet ad intentionem dicentiam, & sic dictum fermo verus, cum intentio loquientis adiquatur fermenti, fallax cum ei non adiquatur, unde ait ad comple-

falsum testimonium contrà proximum. Aliquando etiam mendaciorum est tantum veniale peccatum, quando feliciter, ex ratione sui, vel finis intenti, neque Dei, neque proximi charitatis contrariatur, quod ait Doctor contingere posse, dupliciter scilicet, vel in mendacio prolatio ad aliquam levem delationem capienda, quod dicitur mendacium jocofulm, vel in mendacio, in quo utilitas aliquo proximi intenditur, quod dicitur oscilofulm. & haec est doctrina D. August. loc. cit. ut Atefanus notat; ubi aut. quod *duo sunt genera mendaciorum in quibus non est magna culpa*, sed tamen non sunt *secula*, *felices cum aut causam, aut proximo conseruentur*. Et de his duobus mendaciis, inquit Doctor, conceditur communiter, quod neutrino et mortale ex se, quia neutrum ex charitati repugnat, et scilicet autem mortalium, si quis ex hujusmodi videtur probabilitate, et manifestum ruina mortalis sit, nec tamen definierit talia mendacia, proferre, & hoc tali est effector in statu perfectionis acquirenda, vel religioso, vel exercende, & Prelati, sive in quovis alio flatu, quia tali Salvator: *ut homini per quem scandalum existat*. 109 Quare subiicit Doctor loc. cit. quod fieri de ipsis dubiis ordine non servato non teneri veritatem aperire, sed posse credere, & osculari prudenter, & posse usi mentali restringere, & amphiologia, & iuxta illam respondere eo modo, quo Scriptura declarat 4.d. 15. 9. art. 3. & ratio eius, quia ubi dicebamus cum Atefano I. tit. 41. art. 2. aliud est falsoitatem proponere, & aliud veritatem tacere, primum in illo caso licet, quia mendacium nunquam est licitum; at secundum in aliquo caso licet, non enim tenetur quis semper veritatem confiteri coram Judge, sed tantum quando est legitime interrogatus, & juris ordine fervato, pura cum super aliquo crimine infamia praefixa, vel aliquia signa expressa, & indicia extant, vel etiam precessit falso tempore probatio; modum autem respondendi, ac se defendendi in tali caso docet Doctor loc. cit. lib. Gabi inquit, quod in hoc casu cauta est responso Jurisperit. Nego proposita, ut proponuntur, & haec quidem finis mendacio dicunt possunt in proposito, ait Doctor, quia proponuntur in publico, & ut publica, publica probanda si sunt negare ca po test qui, si fece ea non posse in publico probari, cum enim eius interrogatio de peccato occulto intelligi non debet, recte & sine contradictione respondeat. Non ferri, vel non com-

¹⁶⁹ Quartus ibidem Doctor locutus est: *nam facilius officio, & joculo concedatur, communiter neutrum esse peccatum mortale in viris imperfectis, quia neutrum ex eis contra charitatem, nec contra aliquod de le requisitum ad statum talium perfornantur; nam in viris perfectis dictum a quibusdam utramque esse peccatum mortale ratione circumstantes personæ, quia auferunt eis autoritatem, ne creditur eis, & in hoc faciunt lucrum vilenesse, & etiam obfumt audiendisibus propriæ scandalum. Sed hoc iicit Doctor, quia nulla circumstantia facit, quod est veniale in uno esse mortale in alio, nisi talis necessarij obligetur ad id, ad quod non obligatur alter; sed vir perfectus non obligatur se a veritate fermwandam in verbis aliquo voto, vel juramento, pluquam quando Christianus, ergo circumstantia personæ, quo non fine mendacio res reus respondere potest. Non feci, vel non commisi crimen, scilicet, probabile in iudicio, de quo tantum iuridice Judge interrogare potest. Nec sic respondendo reus mentitur utendo huiusmodi verbis, quia verum sensum in mente proferentes habere possunt, mendacium enim per se in hoc consistit, ut quis verbis cum veritate negare intendat, quam concipi loquens cum altero, quod in proprio non contingit, ut ibi declaravimus; ipse enim verum sensum in mente sua concipit, scilicet, non feci, vel crimen non commisi in iudicio probabile, aut de quo iuridice interrogari, vel denunciarji possunt, quod vel erum, unde falso omnino est in hoc, & similibus quibusdam mendacium, & restrictionem mentalem coincidere, ut ibi ostendimus.*

cumque Christianus; ergo circumstantia personæ, qua non est specialiter obligata, non transferit venial: in mortale. Quod si subiudicatur Doctor distinguendum sit, & dicitur ceteri intelligi posse aliquam personam esse in statu perfectio[n]is, uno modo in statu perfe[n]tio[n]is exercende, ut Pratalans, alio modo in statu perfe[n]tio[n]is accedente, ut religiosi, & de primo ait concedi posse, quod accedente actus habet competentes ratione tali status, putat docere, iudicare, praedicare, utrumque mendacium efficit in peccatum mortale, quia auctoritate doctrinae, quam predicat juxta illud Aug. in epist. ad Hieron. Si ad scripturas scimus admissa fuerint questiones cum quod jocosa mendacia, nihil remanet in eis solidificare, prout si Pratalans praedicant misericordiam jocosa, nihil solidificari remanet in doctrina illa, potest enim quilibet dubitare de quoconcupis dicto ab eo, sicut de mendacio, & ita peribit auctoritas Doctorum in docendo, & utilitas populi audentis, & confunditer peribit auctoritas in iudicio solemni. Sed in illo, qui habet statum perfectio[n]is acquirende, non exercende, videtur aliter dicendum, quia talis non videatur obligatus ad aliquid, que sunt perfectio[n]is plus cateris, nisi ad illa, que vobis non enim alicuius statutum curia pastoralis, & ideo nec actu[m] pertinente[m] ad personam talem, igitur talis, si non exercet actus perfectio[n]is, cuiusmodi sunt docere, praedicare, & huiusmodi, non videatur plus peccare mortaliter in mendacio officioso, vel jocoso, quam alius Christianus, nisi forte propter scandalum, quia imperfecti possunt magis scandalizari de mendacio talis personæ, quam persona communis. Ita dicturum DDC. loc. c. & Scosit. ibid, ac preserter Aret. ar. 6. & Aef. loc. cit.

17. Sic pariter, & ob eandem rationem cum communis Doctor superius in his has disp[os]it. 3. art. 3. diximus, iurare cum eis qui vocatio[n]e, quando iusta causa est, & ipsa aequivo[ca]tio licet, non est malum; quia ubi est ius occultandi veritatem, & sine me[di]cione occultari potest, nulla iniuria fit Sacramento. Unde equivo[ca]re licet, si iuramentum exigitur iniuriale, ut si quis iuramentum exigit, qui ius non habet illum exigit, v.g. iudex incompetens, vel si sit competens, iurius ordinem non levavit. Item licet uti aequivo[ca]tio in iuramento, si per iniuriam, v.g. & metu exigitur, ut si captus à latronibus ipsu[m] dimicante solentibus, nisi iure se potest datum Lytrum v.g. aureos centum, iste iure potest aequivo[ca]re dicendo, inro me datum cum hac mentali restrictione, si mihi liberabit, & tunc non tenetur, quia absolutè non iuravit datum, sed cum conditione, nec mentitus est peiorando, quia per restrictionem mentalem, & secundum aliquem sensu verborum verum iuravit, & iustam rationem aequivo[ca]ndi habuit, nec in tali casu tenetur vocabilis, uti secundum communem significacionem. Quare si lumen est, quod dicebat Caracolum hujusmodi mentales restrictiones tollere humanam societatem, & securitatem, & tangunt peccatoribus esse dannandas; nam quamvis verum sit in communis, & civilis humanis fœderatis hujusmodi mentalis restrictiones non licet, & quemlibet teneri uti vocabilis secundum communem significacionem, ut tollatur omnis causa decipiendis, & civilis hominum societas sit secura; in predictis ramen casibus, quando sci-licet, juramentum exigitur sine legitima auctoritate, ut à Jude- dicente, incompetente, vel per vim, & metu a latronibus in ne-

ibid, ac praeferunt Aret. ar. 6. & Atel. loc. cit.
170 Quin datur queritur. An ad evitandum mendacium in quibusdam casibus uti licet restrictionem mentalibus. Negant patrem mordicus defendit novisnime Caramuel fundam. 61. & 62. & cum nulla ratione probat, ne autoritate, sed flos iurisjurgis & velutiniacionis sic discurrens. Etsi nihil innata avertisio contra Refrictiones mentales, si enim continentur intra terminos pieras, & sinceritas, necesarior non sunt, nam omnia, quia ipse praeire possunt, praestabunt configurantes circumscriptiones, quod si tales dicantur, ut etiam ibi admittendae sint, ubi definiunt circumstantiae significantes, tollunt hunc incompetentem, Verbi vix, & metuunt a factiosum in memore, non tenentur homines uti vocabulis, secundum communem significationem, sed possumus ex quicunque operatione uti, & cum restrictionibus mentalibus logui ad evitandum mendacium, tunc non sicut in civili locutione humana, sed cum latronibus inhumente tractantibus, atque ide sine peccato in his casibus vim vi repellere per mentes restrictiones, & aquivoca verba, ut fecit D. Athanasius cum fratellis Arranius cum querentibus, & fuisse ostendit contra hanc Auctorem D. Luidovicus Episcopus Orlensis in questionibus teleolis moralibus quæll. 11.

manu faciataem; & securitatem; & tamquam pellitam
dannanda sunt; quoniam semel admisit apertum omni
mentacio; omni perfidio; via; & rota differentia in eo erit; &
ut quod heri vocabatur Mendacium; naturam; & malitiam
non inmetet; sed non item ita hodie iubetur Refractio mentis;
nam quod est viri condere facchero; & felius pecie
vitiosi colorate. Ita Caramuel lib. iii. n. 1085.

173 Secundo movere. Caramuel Leal anima difficultatem; An innocens ad vitandum cruciatu posse fibi imponere falsum crimen; esti ob illud sit potest ultima sententia condemnandus. Entega
tive responderet; qui inquit esse peccatum mortale mentiri. Re
publicis legitime; & iuste interrogari. Ceterum disp. 8. q. 3. a. 3.
n. 76. & seq. diximus cum cu nunc; ac terrena sententia ad evi
tanda gravia tormenta posse quemlibet; fibi falsum gravare; cri
men imponere. etiam si inde mors per fibi se futurata; & ratio est;

171 Communis tamen, & vera opinio omnium Doctorum tam veterum, quam recentiorum restrictiones mentales admittit, ut omnino necessarias in quibusdam casibus ad evitandum mendacium, & hæc est communis sententia non solum Theologorum, sed etiam Juristarum, qua ratione diximus supra diff. 6. q. 2. art. 3. reum à Judge non legitime interrogatum seu juris men imponere, etiam si inde mors sit fibi seccutura, & ratio eft, quia nemo tenetur cum tanto incommodo vitam fibi conservare, ut ibi fuisse ostendimus, neque incutientiam illud, quo in talib[us] causa falso, fibi crimen impunit, ester pernicioſum, fed officiūsum, quia per illud non sibi infert malum, quod tantis tormentis notabiliter preponderet, cum crimen in falso fatendo, & fibi R. impo-

cognoscere, & sententiam ferre presumunt, vel in iudicando juris ordinem non servant, de occulto crimen rerum indebet interrogando sine illa præcedente infamia, aut aliis sufficien- bus indiciis, aut contraria allegata, & probata iudicando; qui favore, aut respectu aliquo humano à recto iustitia tramite defelctunt, vel pro sententia ferenda aliquid ultra iustum stipendum conferunt, & quodcumque sententia conjuncta nata est con- defelctari appetitu sensitivo, ut dicitur Philosophi. Ritus supponendum est ex dictis Iuris q. 7, huius disputationis art. 3, in fine nra, 148. motus sensualitatis, & concupiscentie, alios esse primi primos, qui nimis repente confurgunt, & extinxunt, & omnem rationis considerationem præveniunt, alios autem secundi primos, qui nepte motibus primo primis im- mediae succedunt, & cum aliquis rationis consideratione cir- ca obiectum propositum de eius bonitate, vel malitia; his

maiores sunt expensæ, vel aliquid nullitas contrarium faciunt, aut fieri permittunt. Peccant etiam qui n. ad testimoniun- rendum citati, ac legitimè interrogati aliquid ipsius, vel am- biguum etiam pejerant, & contraria ipsius Judicis mentem respondunt; item qui crimen aliquod bono commun- pericilio non denunciant, quando commode id possunt, & sine gravi detramento, & tandem peccant etiam re quando le- gitimè interrogati contra iudicis mentem respondunt;

QUESTIO DECIMA.

De novo, & decima Decalogi præcepto,

Traditis præceptis, quibus expressè prohibentur peccata oris, & operis, tandem traduntur ultima duo Decalogi præcepta, quibus prohibentur peccata cordis, concupiscentia, scilicet, & defi- derium & præterit luxuria, & avaritia, quod affectum, que in febro, & leptimo præcepto, quod ad effectum, sed operationem fuerint vetita, non namq; præcepto prohibetur con- fessus voluntatis in carnali opus illis verbis Exod. 20. Non concipi- sses uxorem proximi tui, quod intelligitur de concupiscentia inordinata, scilicet ad fornicandum, vel meretrandum, quia desiderare filium alium in uxori non est prohibitum; de cetero autem præcepto prohibetur voluntas delibera in iuncte accep- ti, vel detinendi alienum: Non concipi rem proximi tui, & quamvis his duobus ultimis præceptis prohibetur omnis concupiscentia, sed libido, aut improba voluntas facienda, & adimplendi quodcumque mortale peccatum, magis tamen explicitè prohibetur concupiscentia voluntatum, & divisa- rum, quia primi motus, ut communiter dicitur, non sunt in nostra potestate nec sunt voluntarii directi, vel indirecti, quia non sunt volunti in seipsis, neque in causa; Tam tandem quia aliquis sequeretur hominem iustum nunquam posse mereri apud Deum resiliendo concupiscentiis, nisi simul peccata faltem venialiter, quod omnino absurdum est consequentia pater, quia nunquam homo luis resiliat concupiscentias, nisi quando insurgunt concupiscentias motus. Ex quo deducitur motus con- cupiscentia omnem voluntatis, confitentiam prævenientes, qui proinde dicuntur motus primi primi, non solum peccata mortalia non esse, ut dixerunt Calvinus, & Lutherus, sed neque etiam esse peccata venialia, ut opinatus est Cajet. q. 74. art. 4, eo quia putat appetitum sensualium habere propriam libertatem, & ab humanis legibus disserimus, quia lex humana iudicat solum de peccatis externis oris, & operis, & non autem de peccatis cordis, quia Ecclesia de occulis non iudicat, at lex divina iudicat etiam de occulis, & de peccatis cordis iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videtur, quia patet, Deus autem immorter cor & tunc etiam ut expressius moneret, Denuo autem immorter cor & tunc etiam ut expressius moneret, Denuo & folliciti effe debemus in evitandis peccatis, quia sola cogitatione, & animi proposito committuntur, concupiscentia enim mali est radix omnis mali, & principium, ut ait D. Aug. & referut de Conf. c. Nam concupiscentiam nisi quis concipi- fecerit, malum non faceret, unde Matt. 16. De cordis excep- gationes mala, adulteria, sura, blasphemia, falsa testimonia, & hoc coquinatur hominem. Prohibent itaq; his duobus ultimis Decalogi præceptis omnes internas concupiscentias, & delectationes voluntariae illorum operum, quae præceptis, secunda tabula, præsertim sexto, & septimo venturæ.

ARTICULUS PRIMUS.

De motibus concupiscentiis appetitus sensitivi, & quomodo, & quando sine peccata.

Pro resolutione questionis supponendum est ex dictis in libris de Anima in homine dari operationes intellectus, & voluntatis, quae appellatur appetitus rationalis, item potentia imaginativa, quae phantasia vocatur, & tandem appetitus sensitivi. Illæ priores potentiae nempe intellectus, & voluntas propriæ sunt hominis, ut animal rationale est; has vero duas posteriores habemus communes cum bestiis; in

presenti igitur investigandum est, an in appetitu sensitivo se- cundum se possit esse peccatum, seu an omnes motus concupiscentia circa rem illicetam libertatem, & confitentiam voluntatis prævenientes sint peccata v. g. motus iræ, odii, libidinis, &c. & quomodo in appetitu sensitivo possit esse peccatum proper confitentiam voluntatis, quæ sententia conjuncta nata est con- defelctari appetitu sensitivo, ut dicitur Philosophi. Ritus supponendum est ex dictis Iuris q. 7, huius disputationis art. 3, in fine nra, 148. motus sensualitatis, & concupiscentie, alios esse primi primos, qui nimis repente confurgunt, & extinxunt, & omnem rationis considerationem præveniunt, alios autem secundi primos, qui nepte motibus primo primis im- mediae succedunt, & cum aliquis rationis consideratione cir- ca obiectum propositum de eius bonitate, vel malitia; his

tempore delectatio per aliquod temporis spatium in appetitu sensitivo duraret, nullum esset peccatum, quandiu ratio non ad- verteret; si vero aliqua alijs intellectus advertentia, sed tamen imperfetta, poterit quidem esse aliquis etiam voluntatis con- sensus, non tamen ad peccatum mortale sufficiens; si tandem ad- vertentia intellectus sit perfecta, & ad hanc accedit quoq; mo- tus, & approbat voluntatis, tunc adest plenus, & perfectus con- sensus ad peccatum mortale sufficiens, ut loc. cit. dicebamus.

Contentus autem voluntatis duplex esse potest, ut communiter DD. advertunt, unus directus, & expellens, alter indirectus, ut interprætativus, vel virtutis; primus est quando, voluntas direc- tæ trahit in finalitatem objectum, vel ostendit, & appro- bando illud idem, quod appetit sensitus ipse appetitus, vel quando figuratur in ipsos sensitatis motus volendo, ut motus il- lii in sensibilitate existat, & permaneat, quando igitur huiusmodi voluntatis consensus intervenit, certum est motus sensualitatis esse peccata mortalia, quia sunt sufficienter voluntarii in- tervenienti consensu exprimunt, nisi parvitas materie aliquando excusat. Consensus vero indirectus, vel interprætativus dupliciter contingit potest, quod aliquid voluntarii sit, quod est causa motus sensibilis, ut curiosus leger, jocosè loqui, immo- deratae spicere, &c. & quando si aliquid venialiter nesciat, & in appetitu sensitivo existat, & permaneat, quando igitur huiusmodi voluntatis consensus intervenit, certum est motus sensualitatis esse peccata mortalia, quia sunt sufficienter voluntarii in- tervenienti consensu exprimunt, nisi parvitas materie aliquando excusat. Consensus vero indirectus, vel interprætativus dupliciter contingit potest, quod aliquid voluntarii sit, quod est causa motus sensibilis, ut curiosus leger, jocosè loqui, immo- deratae spicere, &c. & quando si aliquid venialiter nesciat, & in appetitu sensitivo existat, & permaneat, quando igitur huiusmodi voluntatis consensus intervenit, certum est motus sensualitatis esse peccata mortalia, quia sunt sufficienter voluntarii in- tervenienti consensu exprimunt, nisi parvitas materie aliquando excusat. Consensus vero indirectus, vel interprætativus, dupli- citer contingit potest, quod aliquid voluntarii sit, quod est causa motus sensibilis, ut curiosus leger, jocosè loqui, immo- deratae spicere, &c. & quando si aliquid venialiter nesciat, & in appetitu sensitivo existat, & permaneat, quando igitur huiusmodi voluntatis consensus intervenit, certum est motus sensualitatis esse peccata mortalia, quia sunt sufficienter voluntarii in- tervenienti consensu exprimunt, nisi parvitas materie aliquando excusat.

188 Tertiū est difficultas. An postea perfecta advertentia rationis, si voluntas directæ, & positivæ non consentiat, sed quasi negative ne habeat, & turpe delectatione excutere non con- tur, an tunc ceaserat falso indirectæ, & virtualiter consentiat, itaut peccet mortaliter, & ad peccatum voluntarius opus sit positive resistere cogitationibus, & motibus primi. Prima sententia negat, ut quod fundatum est, quia nema peccat mortaliter, nisi aliquod præceptum transgreditur obligans ad mor- tales, sed hoc in proprio non cōtingit, quia talis obligatio ori- tur ex hoc præcepto negativo Non concipi, sed hoc præceptum non obligat ad deplenditam concupiscentiam, sed folsum ad non consentiendum ergo sufficit non confirmare, & folsum negative ne habeat. Confirmatur, quia huiusmodi motus à na- tura præveniunt; non est igitur credendum de divina bonitate falso uternam hominum his periculis exposuisse, ester enim falso homini non levi periculo exposita, si cum à natura fit in malum præclus arctus sit non solum hos motus non admittere, sed etiam illos reprimit, & coercere. Tandem si ad hoc te- netur, peccabit mortaliter, si causas non vites, ex quibus con- gemitis huiusmodi peccatos motus insurge, nam si postquam excitari sunt, illos mereor tenet, à fortiori reprobatur inspi- rato, ne excitentur, tenebunt ergo sub mortali foinaciam non aliqui nec videre, aliisque voluntaria, quia in omnium fons, vel bona fons, vel fulm voluntaria. Ita Castropalau- tit. 1. tract. 2. d. 2. p. 10. Tamb. 1. 10. c. 2. pro qua opinione cit. Cajet. Nav. Tolet. Philiarum, & plures alios.

189 Secunda sententia affirmat teneri positive resistere cogitationibus, & motibus primis, & non sufficere, quod voluntas solum negative ne habeat non consentientem. Fundamentum est, quia præceptum negativum, quod prohibet actum malum non solum prohibet consensus in illum actum, sed etiam voluntariam illius permissionem, nam eodem præcepto, quo teneri non occidere proximum, teneor etiam ejus mortem non per- mittere, si postquam impeditis & similes est de muliere, cui vis in- festrat, nam si non resistit consentit: ergo eodem modo, qui vis patitur, non resistit consentit: tenetur ergo ad resistendum, & consummari intentio, ut ipso opere exterio fornicationis. Delectatio vero est actus ex se ineffaciens, & consummatur interior, non enim transit ad vo- lendum ex qui id, de quo quis delectatur, nam propter ea dicuntur etia delectatio morosa, quia peccata dum in ipsa delecta- tionem moratur, nec ad opus consummatum procedunt intendit, in eadem veluti conquefecit. Ita Tamb. 1. 10. c. 3. cum pluribus aliis, & sic Bonac. observat q. 4. cit. de Matrimonio punct. 8. ab initio. Dicitur morosa delectatio, non à mera temporis, sed quod aliquis in ea immortet, sed a mera rationis, cù quod homo pos- sita advertentia malitia actus adhuc delectationem admittat, illique consentiat, unde si quis notabiliter temporis spatio delecta- tionem capiat de re illicetam non advertens ad illius malitiam, delectationem morosam habere non dicitur, & consequenter non peccat graviter, peccat vero quando posita advertentia ad- huc in delectatione permanet, & perseverat, tunc enim proprie- tate dicitur morosam habere delectationem de re illicetam; que- sit doctrina D. Bonac. 2. dist. 14. par. 2. art. 1. q. 1. & 2. ut Monre- galis advertit de febro, & non Decalogi præcepto cap. 5. ubi docet, quod mera temporis, quantum est de fe, non facit, ut

que propriam naturam, & complexionem completere debet, & examinare, nam si alia exceptus est in his motibus excitatum non contentisse, merè negativè se habent, illis positive resti- fere non tenetur, & in rali casu locum habet prima sententia, & si contraria expertus est talen refutentiam negativam non sufficiere ad concupiscentiam expellendam, posicivan quoque ad- libere tenetur ad pericula evitanda, & in hoc locum habet se- cunda sententia.

190 Quartū tandem ad maiorem predicatorum intelligentiam inquirendum est, quin motus concupiscentie sufficiat, ut ac- cedit perfecto voluntatis consensu sit peccatum mortale, vari- enim esse solent concupiscentie motus, qui in appetitu sensitivo excutantur autem, omnium delectatio, tristitia, timor, ira, & passiones consimiles, & quidem certum est debet apud omnes, quidam ex illis est potest ob parvitatem materie adeo leves, ut accedit etiam voluntatis consensu ad peccatum mortale per- se non sufficiat, ut si quis ex canu avis, vel cithara sono otio- familiam delectationem percipiat, vel exibi delectationem dupli- citer contingit potest, quod aliquid voluntarii sit, quod est causa motus sensibilis, ut curiosus leger, jocosè loqui, immo- deratae spicere, &c. & quando si aliquid venialiter nesciat, & in appetitu sensitivo existat, & permaneat, quando igitur huiusmodi voluntatis consensus intervenit, certum est motus sensualitatis esse peccata mortalia, quia sunt sufficienter voluntarii in- tervenienti consensu exprimunt, nisi parvitas materie aliquando excusat.

187 Tertio est difficultas. An postea perfecta advertentia rationis, si voluntas directæ, & positivæ non consentiat, sed quasi negative ne habeat, & turpe delectatione excutere non con- tur, nam cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in talem de- lectationem consentire, nimirum, vel appetendo talen delectatio- nis cum ipsius operis executiones vel appetendo operis execu- tionem, sed stando in sola delectatione operis cogitatio, & qui- dem certum est primo modo delectationem sensitivam tem- perare, que ex cogitatione sed operis originis in appetitu. Quam difficultatem brevit, Scalaris reiowitz, & expicit Beccan, loc. cit. qu. 6. ubi aut diobus modis posse aliquem in

258 Disp. XI. De Legis Divinæ seu Decalogi &c.

Imponendō brevi morte prolixam, & acerbam redinat; & quibusdam casibus peccatum mortale non est mentiri. Reipublicæ legitime etiam jūle interroganti, ut diximus disp. 6. q. 2. a. 3. n. 43. & seq. & Iudex iūle & juridicē reum interrogando illum obligat, non quidem ad culpam, sed ad torturam, ut scilicet, siūm crimen fateatur, si gravis tormenta experiri non vult, melius enim Reipublicæ dannum impeditur dando Judici posse latet ad veritatem indagandam per tormenta, quām per obligationem conscientie, ut ibi diximus cum Card. de Lugo, & pluribus aliis. Et tandem quamvis communis opinio tenet, eos obligari in conscientia sub mortali ad confitendum, quando sum jūdicē interrogati, hoc intelligendum est ita, iūs qui reverasunt rei, non autem de innocentibus, ut est in causa nostra, numquam enim Repub. innocentes punire intendit, & condemnare, ac proinde quando dicitur peccatum mortale esse mentiti Reipub. legitime, & iūle interrogandi, hoc de reis intelligentiis est non auctem de innocentibus. Notandum autem diximus l.c. id fieri poe ad evitanda gravia tormenta, quād a levia tormenta evitanda fine mortalitatis nequit fieri, siquidem quilibet vitam suam custodiare, & conservare tenetur, quando non magna difficultate potest, at tunc levia tormenta sustinere potest, ideo enim levia sunt, quia sublimeri poſsum, secus silent gravia, & præter. Autores lde. cit. adductos id etiam tener. Tamb. 1. 9. c. 3. §. 6.

174 Postremo est difficultas, An mendacium in facto, quā simulatio appellatur, sit peccatum. Pro cuiusque intelligentia notandum est, quod ut ait D. Ambrosius in quadam sermone, mendacium non solum est in verbis, sed etiam in operibus simulari, nam Christianum se esse dicere, & opera Christiana non facere mendacium est in factis. Queritur modo, num mendacium in factis sit leuum, nam si mendacium in operibus simulari potest licet fieri, sequeretur quod etiam in verbis licet fieri posset, quia non est major peccatum simulari in verbis, quam in factis, imò delibet videri similitus in factis, quia scilicet magis offendunt ea, que sunt in animo, quam verba. Ratio autem dubitandi, quod simulari in factis non semper sit peccatum, & aliquando possit esse bona, deducitur ex facto Davidis, qui coram Alchis simularat se futore iūti. Regum 21. & in facto Iehu, qui simularat se Baal colere, quando cultores eius voluit defrui. Regum 10. Hanc difficultatem refolvit Doctor loc. cit. in solutione ad ultimum principale, ubi ait, quod si simulari quidam contingit multipliciter. Primo modo signi exteriores ostendendo se habere aliqua bona, que non habentur per genitissimas, orationes, & devoções ostendendo devotionem & sanctitatem sibi inselle, que non inest, & tali simulari est hypocritas, que ex genere suo est peccatum mortale. Secundo modo potest quis indicare signis externis ne esse non aliquo peccato irretiens, cum tamen addictus est, ut si quis luxuriosus audiens loqui de mulieribus spuit in signum sua castitatis, cum talis non sit, & tali simulari est hypocritis, & de genere suo peccatum mortale. Tertio modo potest quis aliqua figura extrema ostendere, que spectabilis quidam significet, quod si aptate nostra non habent representare, ut permittere salivam per barbam defluere, ex se non est infra mentis iudicium, fieri tamen potest, ut quibusdam, & in aliqua natione id representetur, & qui simulari his signis indifferenter uteretur, ait Doctor, quod non paccaret, quia etiā non licet cui piam mentiri, potest tamen quilibet pro se, vel alterius commido veritatem tacere, & occulare; & tales aut siue Davidis factum. Iehu autem peccato non excusat, quia nec a cultu Hierobeam receperit, nec sicut Iehu Dei cultor, tamen.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid, & quoniam sit perjurium, & quale peccatum, & quo modis contra hoc præceptum peccatur.

175 Primo advertendum est ex Scoto 3. dist. 49. q. un. lit. II, quod in perjurio plurimum est duplex peccatum, scilicet mendacium, tamquam materiale, ut quando quis scienter faliūm jurat, & affirmatio nominis Dei in vanum, tamquam formale, unde iurans scienter faliūm non solum mentitur, per falsam vocis significacionem, sed etiam irreverentiam committit, & tale perjurio quod primus pertinet ad hoc præceptum secundus tabula, in quo mendacium prohibetur, & quod secundum formaliter pertinet ad primam, quia per præceptum prima tabula irreverentia prohibetur. Duo itaque in perjurio concurredunt, unum formale, quod est affirmare nomen Dei in vanum, & est contrā præceptum prime tabula; alterum est materiale, & est mendacium, quod est contrā præceptum secundus tabula, & quia unumquodque denominatur à forma, id est perjurium simpliciter, & principaliter dicitur esse contrā præcep-

Quæstio IX. Articulus II.

259

tuem confutudinem tolleret, & pro virtibus se vellere; deinde an hoc admotus debitam adhibuerit diligentiam ad causam conuentudinem tollendam, & extirpandam. Quod si numerum, certum est autem quod nobis virtus est charitas, quam latra, & perfectior etiam est actus proximum ex charitate diligere, quam verum ex legitima causa iurare; ergo gravius peccatum est homicidium, quam perjurium. Confirmatur, quia licet offensa, quae fit Deo, & que diuina charitati opponitur, ut oīum Dei, ceteris paribus, sit simpliciter maior quam offensa proximi, vel opium proximi; non tamen quocumque offensa, vel irreverentia Dei gravior est quamcumque offensa proximi, sicut non quocumque offensa subdit absolute loquendo, sed tantum ceteris paribus, ut docet Arift. 5. Ethic. unde gravius peccatum est occidere subditum, quam male loqui de Principiis, ergo sic pariter discutendum est in proposito de perjurio, & homicidio; Denique quia si ratio primæ opinionis urget, sequeretur quod gravius peccatum esset facere opus servile aliquid in die dominico, quam homicidium, quia illud est contra præceptum prime tabula, non autem homicidium. Dicendum est ergo homicidium omnibus peccatis esse gravius, ac detestabilis perjurio, tūm ob gravissimum, & irreparabilem damnum, quod proximo directe inferri, in qua difficultas multè committitur, perjurium autem facile, in quo etiam solam indirecte honor Dei laeditur, quia talis leſio directe non intenditur. Et ad ratione in opifum dicendum est utique ceteris paribus gravior est gravius quilibet, ut dictum est, alioquin exercere opus servile in die festo gravius peccatum est homicidio, quod neino concedet. Ita Ricardus, Durandus, Gabriel, B. solinus, Afelanus, alii antiquiores, quos sequuntur Soto, Angelus, Sylvester, & alii recentiores præfertur verò Trancodus de Religione lib. 3. disp. 2. q. 1. citans Suarez, & alios.

176 Tertio docet D. Bonav. p. 39. cit. art. 1. qu. 3. quod sicut triplices etiā iuramenta, quoddam scilicet deliberatum, & somnile, scilicet quando telles, jurant supra sancta Dei Evangelia in Iudicis praesentia, quoddam deliberatum, sed non familiare, quando quis in iurantibus intendit illud per divinam veritatis testimonium confirmare, quoddam autem non deliberatum, nec nolentem, sicut quando quis iurat in communione non attendens quom invocat, & ad quid, sed ex quadam conuentudine, ita pariter, inquit, triplex esse potest perjurium, seu tripliciter committi, primum cum pravia deliberatione, & solemnitate, ut quando iuratur super sancta Evangelia, & hoc perjurium medium est peccatum mortale, sed hominem etiam infamem reddire, & constituit; secundo commititi potest pravia quidem deliberatione, sed absque solemnitate, atque ita est quidem mortale peccatum, sed hominem infamem non constituit; tertio tandem potest perjurium commititi inadvertenti, & sine deliberatione pravia, & sic est peccatum veniale tantum, sive iuramentum ex altertorum, sicut est iuramentum de præterito, aut de presenti, sive promulgatum, sicut iuramentum de futuro; & hoc si ex conuentudine contingit, inquit Seraphicus Doctor, quod est sit veniale ob deictum deliberationis, valde tamen caverendum est, quia veniam illud periculorum est, & multum appropinquat ad mortale.

177 Dices, maximum omnium iuramentum est iurare per Deum, quia per nihil aliud licet iuratur, nisi in quantum in eo specialiter Deus inhabitat, vel est, putat per Evangelium, quia in eo specialiter reuelat Deus, per Ecclesiam, quia specialiter in eo inhabitat ibi Deus, per Ecclesiam, quia ibi specialiter colitur Deus, quare igitur perjurans per Evangelia est infamis, iurans vero per Deum non infamis?

Respondebat Scotor 49. cit. in fine, & rationem assignavit, quia infamatio non semper sequitur qualitatem culpa, sed crimen publicum, statim est autem, quod iuramentum publicum, & cum deliberatione est, quando iuratur super Evangelia, & ideo transgressus talis iuramentum præsumit tantum violator fidei, & ideo rationaliter habetur infamia non sicut autem potest præsumi de aliquo leviter perjurante per Deum; unde quamvis ceteris paribus inquit Doctor, gravissimum si iuratur per Deum, postea tamen indeliberatione ex illa parte, & plena deliberatione ex alia parte, quia non est iuramentum, & plena deliberatione ex alia parte, quia habetur, quando iuratur super Evangelium, ponitur hoc esse peccatum mortale, non solum propter irreverentiam illius, per quem iuratur, sed propter deliberationem, quia ponitur hinc, & non sicut, nam de iuramentis cum solemnitate factis præsumuntur, quod nunquam haec finis deliberationis.

178 Rufus ex Scoto loc. cit. & Baffo nostro d. 39. cit. q. 2. perjurium est triplices iunum quando aliquis iurat fallum, quod credit verum. Alterum, quando quis iurat contra esse verum, quod credit esse fallum. Tertium, quando iurat fallum, & credit, vel scilicet esse fallum. Primum perjurium, quo iuratur esse fallum, quod tamen creditur esse verum mendacium est, non quantum ad formale mendaci, quod est repugnativa ad mentem, quia credit illud esse verum, sed quantum ad materiale, quod est fallum, iurat enim fallum. Secundum perjurium, quando aliquis iurat verum, quod credit fallum, mendacium est quantum ad formale mendaci, quod est repugnativa ad mentem, credit enim esse fallum, quod iuratur esse verum. Tertium tandem perjurium est mendacium compleatum, quod utrumque, quia & fallum iurat, tamquam verum, & ipsum fecit, vel potest esse fallum. Ita Baffo loc. cit. art. 2.

179 Quartus est difficultas, an perjurium sit manus peccatum, quam homicidium. Affirmant aliqui cum D. Thoma quod l. 1. ar. 18. quoniam ratio est, quia perjurium est contra præceptum prime tabula, & per hoc immediatè contrā Deum à homicidio vero contra præceptum secundus tabula, & contra Deum mediatè; quod autem est contra rationis ordinem directe, & immediatè Deum resipientem gravius peccatum est eo, quod est contra rationis ordinem directe, & immediatè repugnante proximum; ergo &c. Negant probabilius alii, quorum ratio est, quia peccatum eo gravius est, quo contrariatur directe maiori virtuti, & actu dignioris; sed perjurium est immediate, & directe contra actum virtutis latræ, homicidium aliquod fallum ei imponunt, aut peccatum occultum manefestant; qui alterum ad detrahendum alicuius, aut illius detractione deleantur, vel detractionem non impedirent, scilicet pol. fin, ac debet, qui futilizationibus discordias cauunt, vel libellos infamatorios scribunt, & alii legendos exponunt. Item qui alterius honori contumeliam irrogant proterendo in cuncta verba probroba, & injuria, ejusdem peccatum occultum palam exprobando, aut alia queris cum irratione, & contemptu obiciendo. Denique contra hoc præceptum peccant qui in actibus judicialibus iuris iustam eorū proximum committunt, qui inimirum sine legitima auctoritate Judicis officium fibi arrogant, vel de causa aliqua ad tuum tribunal non spectante judicialiter

Majst. Theolog. Morol.

R. 2 cognoscere

quod prīus erat veniale, sicut mortale, sed solum occasionaliter, quia feliciter, talis mora inducit confessum expellim, vel interpretativum; tunc autem inducit confessum expellim, & formaliter, quando ex diuinitate delectationis ad eam crevit libido, ut homo velit omnino in objecti illiciti delectatione persistere, & morari; tunc vero confessum interpretativum inducit, quando homo advertens periculum delectationis retentem eam repellere neglit, & reprimere, hoc enim non est sine proprio salutis contemptu, eo quod discrimini se exponit, illa enim delectatio subiicit, sicut serpens, & venena diffundit, per que rationis spiritus inter morte culpa. Itaque per desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum desiderii, & illicet, per delectationem verò simplex amor, vel complacentia objecti cogitati abque desiderio executionis & dicitur mora non à morte temporis, cum momento perfici posse, sed è quod voluntas post plenam rationis advertentiam ei immoretur.

192 Secundum certum est, desiderium præstatum absolutive cogitationem cum voluntate conscientie absolutum in peccatum aliquo perpetratum, aut in perpetrato complacentia habere eandem speciem, ac malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fecerit iuxta illud Matth. 5. Quividerit, &c. & ratio est, quia actus interior habet suam honestatem, & malitiam ab actu externo, tamquam obiecto, ut dictum est l. 2. sec. disp. de Actibus humanis. De malitia vero delectationis ita dicitur D. Bonav. loc. c. q. 2. dicens, quod potest differni hoc modo, quia cum percipitur delectatio aut statim repellitur, aut retinetur, si statim repellitur, tunc leve est peccatum, vel nullum si verò retinetur, hoc potest esse trahicere, aut quia placet ipsa delectatio, & operis consumatio, ita quod est voluntas delectandi in cogitatione, & etiam in opere, si facultas ad eam, & tunc est ibi plenus confessus, & peccatum mortale. Aut placet delectatio, sed tamen dispergit peccati consummatio, & licet ex hac parte dici possit confessus semiplenus, nihilominus tamen adhuc peccat mortaliter, quia in illam confiteat delectacionem. Aut utrumque dispergit, scilicet, ipsa interior delectatio, & operis consummatio, & tunc aut advertit periculum, aut non advertit periculum delectationis, nec repellit eam, peccat, sed non mortaliter, aut advertit periculum, & delectationem illam non repellit, sed mentem in talibus cogitationibus revolvi finit, & pene peccat mortaliter, quia quamvis non sit ibi confessus expressus, & formaliter, tamen ibi confessus interpretativus se quavis sit aliquatenus diligenter, adeo tamen reprehendi negligenter, dum periculum advertit, unde sanum est confessum, quando de ipso velut de mortali poenitentia, qui in dubio superior via est diligenter. Ita D. Bonaventura loc. cit. Ex qua doctrina infernit peccaminosus esse omnes moros delectationes quae ex rebus obiectis, cogitatione, vel imaginatione apprehensum cum pleno, & deliberata voluntatis confessio percepitur; ac etiam ipsas cogitationes, & imaginaciones turpes, quamvis nulla ex illis sequatur turpis delectatio, si tamen illius percienda causa animi verientur, & foreventur, aqualem cum ipsis obiectis delationibus contentur habere malitiam, scilicet, mortalem quamvis nulla subire voluntas rem illam turpem operi implendi, ut bene advertit Abellius de sexto Decalogi præcepto 8. i. quod probat ex D. August. l. 2. de Trinit. cap. 2. ubi inquit, Tertius dominius damnabitur, nisi haec, que sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus delationibus, sed in operi remittantur.

193 Tertio conveniunt DD. in desiderio, & confessio, imo & in gaudio de re illicita iam habita debere in Confessione appeti prius desiderare conditionem hoc modo, desiderari Virginem, monalem, nuptam &c. & in homicidio desiderari occidere Patrem, vel fratrem, vel Sacerdotem, &c. & ratio est, quia tales voluntatis a deo contra diversas virtutes esse suppontur ex diversa perfunctoria conditione, unde consequenter sunt inveniunt speciationem a talibus objectis specie moraliter diversi, atque ideo in Confessione experimentandam. Sed quod est inerit Doctores de moro delectatione, & scilicet, si quis solum delectetur, sed non desideret, de copula, quam cogitat cum Virgine, v. g. vel cum Moniali, vel nupta, debeat id explicare, ac potius sufficiat dicere, quod de copula illicita delectatio, excepta venebra delectatione inter coniugatos, quam exculpat matrimonii status. Alio plura de delectatione morosa vide apud Turriquam opus, t. 2. disput. 2.

194 Quinto ex dictis deducitur, quot modis contra haec duo ultima præcepta peccetur siquidem, ut Catechismus Romanus advertit par. 3. cap. 10. in nonum Decalogi præceptum peccant non tantum illi, qui alterius uxorem adulterio affectu concepuntur, sed etiam quicam prematuero, aut inordinato affectu, id est, vivente marito sibi matrimonio jungi exoptante, in mulierem, etiam a viro repudiata sit, alteri in matrimonio ducere non licet, nisi marito mortuo, unde qui-

alterius uxorem concepuntur faciliter ex una in aliam incedet cupiditatem, aut in illius virum mori, aut adulterium admittere cupit, quod quidem non solum de mulieribus conjugatibus intelligentibus esse dicit Catechismus, sed etiam de iis, quae alteri despontate sunt, neque enim has item concepuntur, scilicet, cum iis, qui haec pacta rescindere student, violenti sanctissimum fidei fidus; & quemadmodum, quae alteri iuxta est, can concepere omnino nefas est, sic quia ad Dei cultum, religionemque conferata est, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Quod vero spectat ad decimum, & ultimum præceptum Catechismus docet ibidem in illud peccare, qui nimis avide divitiae expellant, & modis pravis, ac illicet attributis opes augere considunt, ut qui ludis inmoderate abutuntur, & mercatores, qui re iuxtam penuriam, annoneque charitate expunt, atque id agere ferunt, ut alii præter ipsos sint qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipsi possint; quia in re item peccant, quâd eos egere cupunt, ut aut vendendo, aut emendo, quod licet inueniatur. Subdit etiam in hoc præceptum peccare milites, qui bellum experti, ut furari literat illis. Medicos item qui morbos desiderant, Jurisconsultos etiam, qui causam, litiumque vim, aut copias concepuntur; tunc Artifices, qui quædam avidi omnium, quæ ad victimam, cultumque pertinentes penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant, & planè quam noxia sint, & perniciosa haec prava, ac inordinata desideria, si deliberato animo fiant, ac foreventur, deductur ex illis verbis Apol. 1. ad Timoth. 5. Habentes almenta, & quibus regantur, his cens enti sumus; nam qui volunt divites fieri iustitiam inuidiue, & in laqueum Diaboli, & desideria multa iniustia, & nra, quae mergunt hominem in iniustum, & Orbellius loc. cit.

195 Postremo, ut huic Disputatione finem imponamus, & decem Decalogi præceptis hac dicta sufficient, cuius denarii numeri sufficientiam si quires, sic affligari potest cum Nicolo de Orbelli s. d. 40. Ad hoc enim, ut quis in aliqua Communione, & Republica bene commoretur, requiratur ut bene se habeat, & ad eum, qui Communione praefit, & ad alios communiat, confocios, & particeps. Principi autem communiat, subditus tria debet. Primum fidelitatem, scilicet ut honorem principatus quantum est in se in alios non transferat. Secundum reverentiam, ut scilicet in eum nihil injuriosum committat. Tertio famularum, scilicet in recompensationem beneficiorum ab eo receptorum, quorum primum precepit primo præcepto, secundum secundo, tertium tertio. Ad proximos autem, & conlocios Communiat bene se debet quis habere, & specialiter, & generaliter specialiter quidem quantum ad eos, quorum est debitor, ut eis debitum reddat, ad quod pertinet præceptum de honore parentum; generaliter vero quantum ad omnes, ut nulli documentum inferat opere, vel ore, vel corde; opere quidem nec quantum ad personam propriam, contra quod dicitur: Non occides. Nec quantum ad personam conjunctam ad generationem prolis, contra quod dicitur: Non murtherias. Neque in rem possidem, contra quod dicitur: Non furtum facies. Nocumentum autem oris prohibetur, cum dicitur: Non loqueris contra proximum falsum testimonium. Nocumentum tandem cordis prohibetur per duo ultima præcepta, cum dicitur: Non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui. Ita Discutitur iniustitia, & nra, quae mergunt hominem in iniustum, & Orbellius loc. cit.

DISPUTATIO DUODECIMA DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit Jejunium, quis eius fuit, & modus ad eum observantiam requisitus.

3 Quidam primum, Jejunium Ecclesiasticum, de quo hic

scilicet, vel voluntaria abstinentia à cibo justit Ecclesiasticum, & colligitur ex Scoto l. 1. dicitur abstinentia voluntaria, quia jejunium est actus particularis virtutis, scilicet abstinentie, ut Aref. ostendit l. 5. tit. 2. art. 1. & consequenter est actus liber, & voluntarius,

unde ad fastigandum præcepto jejunii requiritur voluntas, &

intentione jejunii, scilicet faciendo opus præceptum, unde qui in

victus omnino abstinenter a cibo, quia nimis illo careres, non

diceretur jejunare, nec a bibrare præceptum. Dicitur a cibo,

nam potus, quamvis fit vinum non solvit jejunium, sive sumatur ante prandium, sive post, quia jejunium Ecclesiasticum non

conficit in abstinentia à potu, sed in abstinentia à cibo, qui

principaliter contraria fames est institutus, quae est appetitus ca-

lii, & siccitatis, sive ciborum defusus, in panis, caro &c. sive fit li-

quidus, ut panis julecum &c. unde lac, sive ante prandium, si-

ve post sumptum solvit jejunium, quia communiter per mo-

dum cibi sumi solet, & contraria verò ciborum specialiter, & magis

propriè pro abstinentia a cibo, & hoc duplex, ut sit Scoto

l. 4. d. 8. q. 3. lit. B. & C. aliud naturale, quale requiritur

ex præcepto Ecclesiastico ad sumptionem Eucharistie, & est

carentia cibi suscepti in stomacho, vel in via ad stomachum,

& ab hoc dicitur quod jejunus, antequam cibum sumat. A-

liud Ecclesiasticum, & est abstinencia quædam, vel cibis subtra-

ctio secundum formam ab Ecclesia præscriptam, unde

tale jejunium non solvit, inquit Doctor, nisi per aliquam

refectionem extraordinariam præter morem Ecclesie, & de

hoc jejunio, quod dicitur Ecclesiasticum, in presenti quæ-

sitione agendum est.